

De beslissende fase

Henk de Groot

Het is goed te bedenken dat de beginfase van het bewerken van een huid zowel voor de perkamentmaker als voor de leerlooier gelijk is. Ontharen, ontvlezen en de huid ontdoen van de grondsubstantie, de gelachtige eiwit substantie waarin de belangrijke collageenvezels met de elastinen liggen. Alle drie handelingen worden uitgevoerd op de boom.

De bloot, de schoongespoelde huid, ontdaan van haar, vlees en grondsubstantie, gaat dan de beslissende fase in. De leerlooier brengt de huid in looibaden tot het leer is, een ingewikkeld technisch proces. De perkamentmaker spant de huid op het spanraam tot het perkament is, met gecompliceerde handelingen die berusten op professionele ervaring.

Belangrijk zijn de collageenvezels. Collageen is een belangrijk lijmvormend eiwit. Het geeft structuur en elasticiteit aan de huid. Collageen en elastine liggen in de dermis of lederhuid, de laag tussen de opperhuid, de epidermis, en het onderhuids bindweefsel of hypodermis. Collageenvezels zijn het "geraamte" van de huid. Ze vormen een duo met de elastinen, eiwitten die zorgen voor de elasticiteit van de huid. Deze rekken uit als elastiek en krimpen om de oorspronkelijke vorm en grootte van de huid terug te brengen. Samen zijn de elastinen en de collageenvezels dus een prachtig duo.

Een bloot, aan twee punten opgehangen aan de achterpoten, maar niet gespannen, krimpt bij het drogen in elkaar. Het lijkt of de elastinen verschrompelen. In de lengte blijft de huid nagenoeg gelijk. Het zijn de beide zijden van de buik die elk het meest in elkaar krimpen.

Wanneer we zo'n gedroogd huidje zien en vergelijken met een geheel klaar perkamentje, dan is het duidelijk dat er nog heel wat gedaan moet worden voordat we een manuscript perkamenten vel in handen hebben. Het niet gespannen gedroogde huidje is in elkaar gekrompen. Het is donker geworden. Het is hard, niet flexibel, een gevaarlijk slagwapen. Het is tamelijk transparant.

Het eerste wat we doen is het natte schoongemaakte huidje opspannen op een spanraam. Wanneer we de huid eerst aan de poten spannen, dan blijft de huid het meest in de oorspronkelijke vorm, een langwerpige. De buik regio's blijven zo het meest stabiel en kunnen niet overrekt raken wanneer ook daar de spanklemmen hun werk doen. We houden op deze manier de elastinen in bedwang. De collagenen behouden hun body gevende taak. Maar het spannen mag nog niet volledig strak zijn. Nu begint de essentiële fase in de bewerking tot manuscript perkament.

Met een bot halve maansmes wordt de natte niet volledig gespannen huid bewerkt alsof de perkamentmaker een fysiotherapeut is. Hij moet zorgen dat de collageen vezels los van elkaar komen te liggen, niet aan elkaar kleven waardoor harde plekken ontstaan, kunnen bewegen, soepel worden en de huid over het hele oppervlak een gelijke spanning krijgt. Die bewerking voert hij uit met volle kracht van zijn lichaam op de huid met dat botte halve maansmes. Op deze manier drukt hij nog een rest van de grondsubstantie, waarvan een groot deel uit water bestaat, uit de huid.

Dan treedt de wonderlijke toestand op dat de veel minder natte huid onder het 'martelende' mes zijn transparantie verliest en wit wordt. Het licht kan niet meer door een veranderde huid heen die een compacte, aaneengesloten vezelstructuur had. Het wit getrokken perkament daagt.

Wanneer twee transparante rondjes aan het eind van de rug, een aan elke kant van de ruglijn, te zien zijn in het perkamenten eindproduct is dat een teken dat het niet gelukt is de huid met het botte halve maansmes daar een gelijke spanning te geven als de rest van de huid. De huid op die plekken

was ruim omdat de huid om uitstekende botten lag. Een niet voldoende uitgestrekte huid wordt transparant perkament. We zien dit ook bij de stukken tussen de spanklemmen aan de rand van de opgespannen huid.

De huid op de rug en dicht ernaast zijn stugger door een vastere structuur. Zij moesten alle invloeden van buitenaf zoals weersomstandigheden opvangen. De buikzijden zijn van nature soepeler, bewogen meer en zijn dunner. Het botte halve maansmes zal daarom meer te doen hebben op de rugkant om een zo in alle opzichten gelijkmatig mogelijk vel te verkrijgen.

De huid op de ruglijn is van kop tot staart maar zeer beperkt uit te rekken. Het fysiotherapeutisch werk zal de huid als geheel steeds meer uitrekken. De perkamentmaker zal dan ook tijdens dit werk de huid steeds weer aanspannen totdat de huid, geheel wit getrokken, voluit gespannen staat. Dan rest niets meer dan de huid te laten drogen. Maar dan nog zal de huid tussentijds bij gespannen moeten worden. Alsof de huid met de elastinen onder de constante spanning zich gewonnen geeft. Van belang is dat door de soepeler buikzijden de huid niet alsnog door het spannen te ongelijk in dikte en zwakte wordt. *Deze hele bewerking van de huid is het kunststukje van de perkamentmaker.*

Vaak zien we dat in een manuscript de hoofdtekst op het stabielste stuk perkament geschreven is: dicht tegen de ruglijn. Dan liggen ook de versierde initialen mooi stabiel beschermd. De binding van het manuscript heeft de nauwelijks beweegbare ruglijn in de rug. De buikzijden kunnen dan commentaren enz. bevatten. Je kunt het manuscriptblad zo zonder aanraking van de hoofdtekst hanteren. Die ligt daar binnen het boek goed beschermd. Die structuur vinden we vaak ook in papieren drukken terug.

Is de huid eenmaal droog en fysiotherapeutisch behandeld, dan begint de schoonheidsbehandeling van de oppervlakte van de haarkant van de huid. Het tweede halve maansmes maar nu met de omgevouwen vlijmscherpe snijrand is dan het geheim.